

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Elėgės 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 3 (60)

1988

vasaris

Sovietinių lagerių nerašyti tai sykles žiaurios ir savaip pateisinos. Demaskuotas informatorius, skundikas, "sekso-as" (sekretnyj sotrudnik), arba, lagerio žargonu tariant, "beldikas" (stukač), būdavo pasmerkiamas mirčiai. Tokį nuduravovo, kartais nukirsavo galvą ir nunešdavo prie lagerio sargybos vartų, o kartais nelaimėlį suspedavo išgelbėti "duondavai", skubiai perkeldami į kitą lagerį. Niekas nesigilindavo, nesiaiskindavo, ar beldikas "kūmū" apie rytojus oro prognozes ka pasakojo, ar gyresi kadais skanautais uošvės blynais. Bendradarbiavimas su KGB yra principo yra mirtina nuodėmė, viena iš baisiausių ir sunkiausių nedorybių lageryje. Politiniai kalinių, pasmerkti ilgai kategorai ir nuolatiniai pažeminimams, neprtekliams, badui ir šalciui, menkas savo teises gindavo tokiu žiauriu būdu.

Jo nesiimu nei teisti, nei ginti. Tiesiog tokia buvo praktika. Užverbuojeti šantažu, grasinimais, pamalonimais skurdžioje lagerio buityje - visi buvo nelaimingi žmonės. Sunku patikėti, kad tokiomis salygomis rastuji žmogus, sutinkęs dirbtį KGB naudai iš "jisitinkimo" ar "pilielinės" pareigos.

Suprantama, kad ištakusioje iš Sovietijos laisvoje Respublikoje nieko panašaus būti negali. Tačiau absolūciai didžiumai politinių kalinių nekelia abejonų, kaip reikėtu pasielgti su demaskuotu KGB "beldiku". Anglių rašytojas H. Fildingas rašė, kad "išdavikas draugas yra pavojingiausias priešas". Vargu ar čia reikėtų ką bepridurti. Kita vertus, kas jau kas, o sovietų valdžios represuotieji žmonės ir partokratijos viršunės žinojo ir šiandien puikiai žino, kad KGB agentų, šnipelių, informatorių, apmokačių ir dirbančių iš "jisitinkimo", mūsų aplinkoje esama ir net negali nebūti. Formalus KGB veiklos sustabdymas anaiptol nesudėrė sekimo tinklo, galbūt tik privertė ji sumažinti, geriau konspiruoti, apvalyti nuo nelabai patikinimų šnipelių, taigi padaryti profesionalesnį. Taip pat nevaliai pamiršti, kad visuose valdžios lygiuose liko ilgam "užkonsernuotų" agentų. Jie, ko gero, ir liks nežinomi. Manyti kitaip būtų tolygu nepripažinti KGB profesionalumu. Taigi mūsų po truputėli "atsisovietinanti" visuomenė dar ilgus metus bus panaši į pyragą, priklašiotą KGB "razinų". Todel vieno ar kito agento demaskavimą nederėtu laikyti išmintiniu ar stulbinančiu piktinančiu reiškiniu. Tai normalus susovintintos visuomenės sveikėjimo procesas. Žinoma, kiekvienas štoks atvejis, ypač kai tokia bėda ištinka aukštess-

jį valdžios ešeloną, yra svarus akmenynas į mūsiškių saugumo daržą. Nuolaidų dėl tarnybos jaunumo darysti neverta. Savo darbą privalu išmanyti, juolab kad nemaža dalis dabartiniu saugumiečių - tai vakarykiščiai KGB aparato darbuotojai. Problema yra štai kokia - mūsų visuomenė, valdžios struktūros dar nepajėgia operatyviai ir su mažiausiais orumo nuostoliais atsikratyti demaskuotų agentų. Šis reiškinys yra ne tik aliamuojuantis, ne tik įdomus, bet ir pamokantis.

Vakaru demokratijos šalyse tikriausiai nebuvo precedento, kad demaskuotas svetimos valstybės agentas ir toliau eitų tas pačias aukštumas pareigas, sakysim, įstatymų leidybos organe. Nesiūmu spėlioti, kur ir koks teisinis mechanizmas čia suveikia, tačiau opinijos poveikis greitas ir

Edmundas SIMANAITIS

Piktžaizdės gydymas

efektyvus. Beje, tai liudija sveiką visuomenės moralę. Juk sunku įsvaizduoti, kad asmuo, kurio vieta teisiamuji suole, galėtų nusispauti į visuomenės nuomone. Tokiu atveju lygia greta "virsta iš klumpių" didesnio ar mažesnio kalibro šerias, departamento direktorių, ministras ar dar aukštesnis pareigūnas.

Lietuvoje padėtis kitoka. Štai praėjusią metų pabaigoje priimtas įstatymas "Dėl deputatų, ištariamų sąmoningu bendradarbiavimui su kitu valstybės specialiosioms tarnybomis, mandatu patikrinimui" numato, kad net demaskuotas ir prisipažinės bendradarbiavęs su kitos valstybės spectarnyba deputatas gali eiti savo pareigas toliau. Jo klausimą spręsinkejai. Jeigu toje rinkimų apygardoje pakankamai stipri buvusios partokratijos valdžia, tai deputatas-snipelis gali būti ramus - uoliai darbavęs užsienio agentūrai ir kenkės Lietuvos interesams, dabar jau "teisėtai" darbuosis nepriklausomos Lietuvos labui (!). Šią labai keblią pilietinės moralės, asmens dorovės ir teisingumo problemą Parlamentas išsprendė toli gražu ne tobulai. Matyt, esama ir labai suinteresuotų, kad tokia padėties tėstus kuo ilgiau. Nuolatinis pilietinio ir politinio nonsenso jaudulys erzina visuomenę. Sakydam, medikams tokiu problemu nekyla: atsiradej pūlinys kaip mat chirurgas peiliu gydomas.

Savaip aktuali ir vadinamoji "kiaulės akių" problema. Susikompromitaves demaskuotas agentas kai kada iš paskutinių mėgina kabintis

į kėdę ar, anot vieno rašytojo, veržiasi ir toliau kiek tik įmanoma arčiau paties Nepriklausomybės altoriaus, o iš tikrujų tiktu jam ne aukas atnašauti, o kryžium prie zakristijos laukujų durų ar net šventoriaus atkampiame gale patisoti. Sunki ši asmeninė drama. Sunki todėl, kad né švelniausiu kvėptelėjimu ji nepanaši į bolševikų teroro praktiką. "Beldiko" neteisia, nešaudo, nesodina į kalejimą, netremia į sibirus. Si nepalyginama situacija neįšengiamai sukelia illuziją, kad, ko gero, tas, kuris skundė, įdavinėjo bendradarbius, išdavinėjo draugus ir bendražygus, dar pelnydavo ir iš to šiek tiek Judo grąšių, pats yra auka, verta visokerio populinimo, nes kentė moralines kančias, kai tuo metu jo įskustieji vaitojo KGB rūsiuose, mirė nusilpę Vorkutos kasyklose ar Mordovijos miškuose.

Visiškai groteskiai atrodė spektakliai su politinio lavono tamppymu, mėginimui įtikinti ar bent kiek pagražinti. Jokie pseudopatriotiniai šūkiai ar pagraudėni mai apie gailtingumą ir sandorą nieko negali pakeisti. Visa tai amoralu. Neretas AT deputatus mėgsta populistiškai pasamprotauti apie susitaikymą ir net atleidimą nuodėniui, "kaip ir mes atleidžiame savo kalininkams". Nepatogu ir net nejauku viso šito klausytis. Juk né žodeliu neprasiartama apie teisingumą! Ne kruvinio kerčio reikalaujama, o teisingumo atkūrimo, tegul ir simbolinės bausmės ar tik konkretaus, viešo pasmerkimo už gausybę piktadarysių ir niekypbių. Ir tik po to, įstatymu uždraudus tokius procesus ir žinių garsinimą, galima kalbėti apie santarvės meta. Tačiau tik įvardijus ne tik nusikaltimus, bet ir jų vykdymus, nusikaltimų organizatorius ir "laimintojus", taip pat musikaltelis kios praeities palikimo perėmėjus. Juk elementarus padorumas neleidžia reikšti teisių į išlikusį turą (automobilių, pastatų ar rašomajį stalą), o išlikusio (I) istorinio, politinio, genocido palikimo išsiginti. Ši piktžaizdė vargina visuomenę ir vargina tol, kol nepriimsmine visapusiškai apsvarysto teisinio sprendimo. Visos kairiuojančios apie jų "nekalitumą" (beje, asmeninės kaitės įrodymas - teismo reikalas) yra apgaulingas paistallas, liudijantis pilietinės drasos ar sažinės stoką. Jie iki šiol "nerado" né vieno, kurį patys atiduotų teismui. Taigi desovietizacijos įstatymas - būtina ir visuomenę gydant priemonę.

JONAVA

Aleksandras AMBRAZEVICIUS

Ar vėl blokada?

publikose, o Lietuvos pozicija atrodytų maždaug šitaip - "norit palikt - norit nepalikt, tik greičiau nešdinkite!" Be abejo, išvežti visą ginkluotę Rusijai kainuotą brangiau negu ją palikti. Be to, gal Rusijai būtų net parankiau, kad Lietuvos kariuomenė liktų apginkluota buv. sovietų ginklų sistemomis.

Ekonominės srityje Baltijos šalių situacija skiriasi dar labiau. Ilgą laiką spauda mus įtikinėjo, kad Estija gerosi sparčiau vykdo ekonominės re-

formas. Susitikimai Asamblejeje parodė, kad taip toli į rinką kaip Lietuva nepažengė né viena Baltijos valstybę. Paaiškėjo, jog derinti politiką ekonominės srityje bus sunku, nes mūsų broliai, deja, neturi net privatizavimo įstatymų, nėra išsprendę nekilnojamojo turto gražinimo, žemės ūkio reformos ir kitų problemų.

Šiaip ar taip, pas mūs realūs procesai jau sparčiai pažengė į priekį. Privatizacijos tempai gruodžio mėnesį pasiekė vieną milijardą rub. Pa-

judėjus nekilnojamojo turto gražinimui, o pavasarį prisiidėjus žemės ūkio įmonių privatizavimui, galima tikėtis, kad iki metų pabaigos Lietuvoje privatizuoti turto bus daugiau nei valstybinio. Ir vis dėlto visos trys Baltijos valstybės yra naujos blokados išvaka-rėse. Latvijai ir Estijai tai pirmoji blokada, o mes iš savo kartios patirties galime padaryti tam tikras išvadas. Pirmiausia žinome, kad sukaupę dėgalų užteks bent žemos mėnesiams. Dujų generatorių ar vėjo jėgainių naudojimas kelia tik šypsena. Taip pat aišku, kad visų darbų miškams valyti ar valymo įrenginiams statyti irgi nesuorganizuosime, kol žmonės nebus priversti į juos eiti dėl lekštės sriubos savo šeimai, o iki to, tikiuosi,

nenusisirūsime:

Tačiau yra dalyku, kurie kelia kuras daugiau rūpesčių ir klausimų. Kodėl vyriausybė, būdama ryžtinga pastatų skirstymo arba mokesčių politikos srityje, pasidavė "žaliųjų" spaudimui ir dėl kelių įtakingų asmenų interesų (vienu ponu sklypai namų statybai - Smiltynėje, kitu - Melnagėje) sužlugdė naftos terminalo statybą, palikdama Lietuvą be alternatyvaus naftos tiekimo? Kodėl nepaisant pirmosios blokados patirties, per pusantį metų nemutiesta aukštostas įtampos linija iš Ignalinos ir AE galingumą esame priversti atiduoti kitiemis?

(Nukelta i 2 psL)

Juozas KOJELIS
Valybos pirmininkas

Ona VALAITYTĖ

Išeikit, nekvieči svečiai!

Išeikit, nekvieči svečiai, iš mano sodo,
Ir jo vartus aš greitai uždarysiu.
Man jūsų kalbos jau girdėt nubodo,
Nu šios dienos aš jų nebeklausysiu.

Kai vėjas lenks šakas manujų medžių
Ir lietus plaus manų namų duris,
Aš Viešpatį galinę graudžiai melsiu,
Ir jis man didžią širdį atdarys.

1946

JAV Lietuvių Bendruomenės Santa Monika-Vest Los Andželo apylinkės valdybos PAREIŠKIMAS

Apylinkės valdyba gruodžio 30 d. posėdyje svarstė Amerikos lietuvių spaudoje, radijo programose ir kitomis progomis išskylandžius nepalankius pasisakymus prieš dabartinę Lietuvos valdžią dėl pilietybės ir nuosavybės užsienio lietuviams teisių pripažinimo.

Apylinkės valdyba nepritaria užsienio lietuvių, priėmusių Amerikos pilietybę, reikalavimui automatiškai jiems grąžinti piliečių teises. Jei reikalaujama teisių, tai turi būti prisiiamamos ir pareigos. Bet apie tai ylima. Ylima ir apie priesaika, kuria buvo patvirtintas Lietuvos pilietybės atsisakymas, tam-pant Amerikos piliečiais.

Tokie reikalavimai, netgi su grasinimais kenkti Lietuvos interesams, rodo kai kurių Amerikos lietuvių moralinį nuosmukį. Kai štai daro Lietuvos ar iš Lietuvos išvykusių tautinės mažumos ar atviri Lietuvos nepriklausomybės priešai, tai galima suprasti, bet jei reikalavimai pateikiami Lietuvos meilės vardu, tai derėtų pavadinti nepateis-namų nesusipratimui.

Apylinkės valdyba taip pat svarstė ir Lietuvių Fondo nutarimą pasitenkinti tik vieno milijono dolierių pervedimui Lietuvos vyriausybės žinion, visą kitą kapitalą paliekant Amerikoje "želivijos veiklai

remti". Apylinkės valdyba mano, kad tuo reikulu galutinį sprendimą turėtų daryti visi Fondo nariai, o ne vien Taryba. Juo labiau kad, kaip iš spaudai pateikto-pranešimo aiškėja, ir Tarybos narių nuomonės tuo klausimu išsisakyti. Vargu pradine Fondo idėja būtų susilaikusi didesnio pasisekimimo, jei nebūtų išeita su šūklu "Kapitalas Lietuvali, nuošim-čiai lietuvių". Taip pat apylinkės valdyba mano, kad informaciją vi-suomenei tuo reikulu pateiktes atsa-kingas Fondo darbuotojas daro kliaudą, minėtą nutarimą siedamas su teigimu, kad "šiandieninės Lie-tuvos vyriausybės laikysena nežavi želivijos lietuvių". Tokia generalizacija niekuo nepagrįsta, netgi nežinant bent Fondo narių daugumos nusistatymo. Apylinkės valdyba gėrissi visose srityse Lietuvoje padaryta pažanga ir užsienio politikoje su gebėjimu įsijungti į svarbius tarptautinius procesus.

Apylinkės valdyba sveikina Vytauto Landsbergio vadovaujamą Lietuvos parlamentą ir vyriausybę, vadovaujamą ministro pirmininko Gedimino Vagnoriaus, dėkoja už atlikus darbus ir tolimesnėje veikloje link Dievo palaimos.

1992 m. vasaris

TREMTINYS

2

Kur brolelis krito - gėlelė prāzydo

Viktoras Lapas

Skausmingai éjo brolis prie brolio kapo. "Visu 1941-aisiais birželio sukilime žuvusių kapai Kauno centro kapinėse (Vytauto pr.) buvo nukloti gėlėmis ir vainikais, kaip ir šis", - vėliau pasakys sviestas iš Kanados p. Haris Lapas, rodydamas atsižvelgas dvi relikties nuotraukas. Vienoje - bro-

lis, būsimasis laivų inžinierius, dvidešimtmetis Viktoras, kitoje - jo kapas, fotograuotas tėvams traukiantis iš Vakarų.

Sninga. Poryt - Naujieji metai. Dešimtys praeivių skuba Vytauto parko takeliais, niekam né motais, kad trečia diena čia prie skulptūrinio kryžiaus ateina du tylūs niekam nežištami žmonės - vyras ir moteris. Stabteli ir kažko giliai susimasto.

Nei pagal senus kapinių medžius, nei pagal archyvine nuotrauka atpažinti, kur buvo palaidotas Viktoras Lapas, deja, nepavyko. Ilgus dešimtmiečius neturėj teisés iš emigracijos ižengti į Lietuvą, jo artimieji netiketai aplanko "Tremtinio" redakciją.

- Kol buvo apsnigta, nematėme, kad netoli kryžiaus yra memorialinė sienelė su žuvusių partizanų pavarde, - sakė p. Haris Lapas su žmona Gražina, prasydami padėkoti geros valios žmonėms už žuvusių atminimo jamžiniui.

Žuvusiu ten išrašta per 180. Keletos iš jų net pavidės nežinomas. O kai kalbėti apie biografijas, kai viskas okupantų buvo barbasiškai naikinama. Ir štai atskleidė vieno Tėvynės sunaus, žuvusio 1941 m. už Kauno ir visos Lietuvos laisvę, kuklus biografijos puslapis. Dėkojame už tai p. Gražinai ir Hariui Lapams ir prašome kitų šioje vietoje jامžintų partizanų artimuosius suteikti mums žinių.

Partizanas inž. Viktoras Lapas, gimus 1918 08 15, žolinė dieną, Ukrainoje. 1935 m. baigė Kėdainių gimnaziją ir studijavo Vytauto Didžiojo universitete, technikos fakultete. Ten pagal konkursą pelnė Lietuvos krašto apsaugos ministerijos stipendiją ir išvyko į Prancūziją studijuoti laivų inžineriją. I Lietuvą grijo 1940 m., baigė studijas. Prasidėjus okupacijai, tapo rezistentu. 1941 m. birželio 23 d. grįžęs namo, pasakojo, kaip jie užėmė Kauno radiofoną, kaip per jį buvo paskelbta Lietuvos neprieklausomybė, grojant Lietuvos himną, nors miestas buvo pilnas rusų kareivių. Birželio 24-ąją Viktoras Lapas, kaip atsargos jaunesnysis leitenantas, vedė buri partizanu prie Aleksoto tilto. Tuo metu leitenanto Dženkaicičio partizanų būrys kovojo prie Aleksoto tilto Aleksoto pusėje. Šiose kautynėse su sovietų armijos daliniuose išvadė. Viktoras Lapas buvo sunkiai sužeistas ir mirė nuo žaizdų. Buvo palaidotas partizanų kapuose Vytauto prospekte, Šalia S. Dariaus ir S. Girėno mauzoliejaus. Pokario metais šiose kapinėse rinkdausios kauniečiai šventi Vėlinių, o išidrišinė kartais sugiedodavo ir Lietuvos himnų. Toks pasyvus pasipriešinimas budavo laikomas išpuoliu prieš sovietų valdžią. Todėl šeštojo dešimtmiečio pabaigoje bolševikai šias kapines pertvertė parku, nors beveik visi partizanai, o su jais ir Viktoras Lapas, tebeguli šioje šventoje vietoje. Ir nevysta prie kryžiaus gėlės.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajunga 1991 m. sausio 13 d. apdovanojo partizaną Viktorą Lapą žymeniu "Už Lietuvą". Apdovanojimas bus perduotas žuvusio broliui, generaliniam Lietuvos konsului Kanadoje p. Hariui Lapui.

Vanda PODERYTÉ

Kankinimo vietų pamiršti nevalia

1944-ųjų vasara Rokiškyje. Rūsiai, sandėliai paversti kalėjimais, tiksliau sakant, - žmonių marinimo patalpomis.

Viena tokų kraupių vietų - buvusio karinio komisariato kieme stovėjęs spygliuota tvora aptvertas sandėlys. Visi vyresnio amžiaus rokiškėnai pamena, kaip prieš ši pastataj išniekinimui atgulė pirmieji partizanai.

Dar baisesné kankinimo vieta buvo kitame Rokiškio pastate (kur dabar blaivykla). Cia žmonių buvo prigrūsta kaip silkių statinėje. Net ir miegojo jie stovėdami. Saulė pamaityti ir kojas pamankštinti jie galėjo tik varomi į tardymą. Bet ir tas "malonumas" būdavo retas, nes dažnai tardymas vykdavo to paties pastato antrame aukštے. Ten "masažą" darydavo ne po vieną enkavedistą. Cia kalėjo mano pažiastimi Alfonsas Mainelis iš Dambrotiškio vien, Vytautas Laužadis iš Antrųjų Šilaikių km. Jų jau nebéra gyvū.

Trečiojo kalėjimo (jeigu taip galiama būtų vadinti tą kankinimų vietą) patalpos buvo rokiškėnams gerai pažiastamame name su bokšteliu. Dalis namo apačios buvo paversta kalėjimu, o viršuje išskirtas KGB. Cia ant gultų ne visi tilpdavome. Ant langų buvo užkalti "šiupeliai" - tokios dėžės, kad nieko nematyti. Kadangi langai buvo į gatvės pusę, tai kartais vakare pro tą "šiupeli" koks geras žmogus įmesdavo kokio maisto ar rūkalų. Žinoma, tie gerieji žmonės labai rizikavo. Juk už ryšį su "banditais" grėsė lageris, o tenai - gal ir mirtis. Mums duonos kąsnis buvo gyvenimas, nes tardymo metu marindavo badu, norėdami išgauti reikalingų žinių.

Netgi dabartinis rajkoopsajungos sandėlys buvo paverstas kalėjimu. Cia daugiausia kalėjo dezertyravę kareiviai ar atsisakę tarnauti armijoje ir sovietiniais vagys, kurių pokario metu buvo didelis antplūdis.

Dar buvo Rokiškyje ir daboklė (už Nepriklausomybės a. Nr. 11 esančio pastato). Tai buvo tikras sausakimšai žmonių prigrūstas blaikynas su mažais visada uždarytais langais, kur oras prisigerės sutraiskytis.

tų blakių ir žmonių prakaito tvaiko. Bet pats žiauriausias kalėjimas buvo Kauno gatvės (tada K.Poželos) trečiojo namo rūsyje. Tai buvo tikras mirtininkų rūsys. Kitoje gatvės pusėje buvo KGB patalpos (dabar policija). Pats "darbas" daugiausia čia vykdavo vakare ir naktį, kad mažiau kas girdėtų ir matyt. Ten "darbavosi" sadistai: leit. Kuznecovas, vyr. leit. Popovas, kapit. Serebiakovas, vertėjas Vorobjovas, viršininkas majoras (pavardės neprisimenu) ir daug kitų kraują megstantį žmogėn. Šie pastatai sudarė lyg kokį kankinimo kompleksą. Kiek čia žmonėms atimta sveikatos, net gyvybių! Tame rūsyje kankinosis man pažiastomi broliai Vladas ir Kazys Laužadžiai, Napalys Žemaitis (visi iš Antrųjų Šilaikių kaimo), Jonas Šnioka, Vytautas Baškevičius... Mokytojas Butėnas bėga varomas į tardymą - nušaunamas; G.Pupelis (labai stiprus vyras), per tardymą nutrenkęs tardytojus, šoka iš antro aukšto. Nubégės gal trejetą šimtų metrų, irgi nušaunamas. Bet kiek tokius, kurie dingo be žinių, o kūnai atsirado aerodromo miškelyje? O, jeigu tas mūras prakalbėt... Ir jis turi prakalbėti, tai visų mūsų pareiga. Jeigu motinos ir žmonos nesužinojo tautos kankinių likimo, tai nors vaikai arba anūkai turi sužinoti. Daug ką pasakytu ir Jarmolajevas, buvęs šių kalėjimų viršininkas. Ijo pareigas įėjavo į lavonų likvidavimas, ir ne tik iš kalėjimų ar tardymo patalpų, bet ir nuo aikštės grindinio.

Taigi iš mirtininkų rūsi po tardymo nelaiminguosius parvesdavo ar partempdavo iš KGB pastato. Įmesdavo juos - o ten vandens iki blauzdų. Tokiems pusgyviems užleisdavo vieta ant nedidelių gultų, o kas dar galėjo pastoveti, prilaikydami vienas kitą mirką vandenye. Kas nebeįtverdavo sumušimą ar ligos, tam naktį tekdayva važiuoti į aerodromo miškelį. Mat ten buvo likę labai "patogūs" vokiečių priešlektuvinės gynybos apkasai. Taigi žiemą sniegą atkasei, koja paspyrei - ir tvarka. Vėliau laidojamųjų atsirado daugiau, nes dar atveždavo lavonų iš aikštės, kur sumesdavo sušaudytus namuose

ar miškuose. Tada traukdavo roges į Jūdralungės miško kemsynus (už dvaro važiuojant į Šilaikių km.). Pelkėje išsalas negilus, taigi numetė kelias granatas - ir šiokia tokia duobė yra, o kūnus sumetus dumblo kiek užmetei - ir užkasta.

Atėjo pavasaris, ir užkastieji Juodkalnės kemsynuose ir aerodrome pradėjo testi čia rankas, čia kojas į Saulutę. Ėmė sklisti kalbos, kad aerodromo miškely guli buvęs banko direktorių Šlapelis, Ezerskis iš Čipinių km... Vėliau, priglaudami vis naujus nelaiminguosius, apkasai išsiligino.

O kiek tautos kankinių užkasimo vietų liko nežinomų! Štai apie 1956-1957 m. Rokiškio tarybinio ūkio traktorininkai Vytautas ir Jurgis Butkevičiai pamiršė įšarė žmonių kaulų... Palaišai ten tebeguli, ir ne vienetais skaičiuojami. Juk tik viena 1946 metų sausio pabaigos vakara kažkur buvo nugabentos trejos roges lavonų.

O 1946 m. vasarą, kai enkavedis tams pradėjo nebepatikti gulinčių ant grindinio lavonų kvapas, veždavo juos už buvusios skerdyklos, į buvusį žvyro karjerą (dabar Respublikinės psichiatrijos ligoninės teritorija). Ten su kita išsisi iš Mato Kurkličio iš Kirkūnų kaimo palaišai. Teko girdėti, kad kartais kankinių kūnus suversdavo į pakelės durpynėli.

Brangūs rokiškėnai, prieidami pro minėtuosius Rokiškio pastatus, susikaupkite, nes juose kentėjo ir mirė daug nekaltų žmonių. O ant trečiojo Kauno gatvės namo turėtume prikalti memorialinę lentą į pagerbti tuos, kuriems buvo lemta tame rūsyje atiduoti gyvybę ir sveikatą už Lietuvos laisvę. O jeigu žinote iškilius kankinių užkasimo vietas, užkastuojų pavardes ar dingusiu per tardymus pavardes, atsiliepkite.

Jūsų visada laukia Rokiškio politinių kalinų ir tremtinų klubas: Respublikos g. 94, 616 kab., telef. 52454.

Kostas JASINEVIČIUS

Eržvilko partizanai

Jogailos partizanų būrys 1945-1950 m. veikė Eržvilko, Batakių, Girdžių apylinkėse. Trys partizanai - J. Aleksaitis, K. Butkus ir J. Stepačius vienai 1949 m. rugpjūčio 17 d. prigule po žygio pailsėti Panerės miske. Juos pamatės Ridiškių kaimo gyventojas Batinis apskundė Eržvilko striabams. Sie nedelsdami apsupo ir automati ugnimi išžudė miegančius. Ketvirtą dieną palaike jų kūnus pamestus Eržvilko aikštėje, nuvežė į Balandynės mišką ir suvertė į vokiečių palikus apkasus. Naktį kažkas slapčia sudėjo juos į karstus, nuvežė į Butkaitės pamisę ir grąžiai palaidojo. Jų kapas ten yra ir dabar.

Partizanų karo lauko teismas nuteisė Batinių mirties bausme ir nuosprendę įvykdė.

Šio burio partizanas Karelis - mano dėdė Izidorius Žičkus, g. 1919 m.

Partizanas I. Žičkus-Kare

Eržvilko valsč., Savakiškių kairiajai pat žuvo išduotas. Kartu žuvę partizanas Kestutis-Jagminas-Jokūbas iš Girdžių kaimo. 1950 vasario 5 d. prie jų slėptuvės išdaikas atvedė striabus. Nusprendę gnešių pasiduoti, jie abu bunkeryje su sprogdino granata. Jų sudarkytūs kūnus striabai kažkur paslepė. Galėtys suteikti daugiau žinių, rašyk man arba "Tremtinio" redakcijai.

Stasys ŽIČKLIS

JURBARKAS,

Obelų 28

Kestučio apygardos vadui J. Kasperiui-Visvydui, Kestučio apygardavu tapo J. Žemaitis-Tylius ir šias pareigas iki 1948 m. vasaros.

1948 m. liepos mėnesį iš "Taujų" apygardos buvo gauta žinia, kad Piliavėje nera kam vadova centru, ir šio darbo emėsi J. Žemaitis.

Iki 1949 m. buvo parengti partizanų sajūdžio struktūros principai veiklos programos, organizacinis dokumentai.

V.

Vadovas iš Tėvynės laisvė.

Jonas Žemaitis g. 1909 m. Palangoje, ūkininko Šeimoje. Mokesi, taravo Lietuvos kariuomenėje.

1943 m., gyvendamas Šiluvos, įstojo į pogrindinę organizaciją "Apskrities Komitetą", vadovaujamą Kun. Kazlauskų.

1944 m., gen. S. Zaskevičiui pasiūlius, vyrai ėmė telkti "Laisvės šauļių" būrius. Veikė Šiluvos, Tytuvėnų, Kelmės valsčiuose. Netrukus "Laisvės šauļių" organizacija iširo, nes ginkluoti būriai ir J. Žemaitio vadovaujami 200 vyrų 1944 m. pavasarijo išstojo į gen. P. Plechavičiaus rinktinę. Išformavus P. Plechavičiaus rinktinę, J. Žemaitis jau gyveno beveik nelegaliai, o 1945 m. vasario mėn. įsitraukė į aktyvą rezistenciją.

1945 m. liepos mėn. J. Žemaitis-Tylius tapo "Zebenkiškės" rinktinės štabo viršininku, vėliau - iki 1947 m. - rinktinės vadu. Tada kūrėsi karinės struktūros Žemaitijoje, formavosi Kestučio apygarda, mežgėsi ryšiai su kitomis Lietuvos partizanų ginkluotomis grupuotėmis. Ypač aktyviai veikė kpt. J. Žemaitis ir kiti Žemaitijos partizanų vadai.

1947 m. balandžio 9 d. žuvus

Dalia KUODYT

Ar vėl blokada?

(Atkelta iš 1 ps.l.)

Be savų problemų, situaciją labai blogina kainų balanso pasikeitimai tarp buvusios SSSR ir Lietuvos rinkų. Tie patys procesai, kurie visus praejusius metus varė prekių srautus iš Rusijos į Lietuvą, kurie leido mūsų įmonėms, net sumažėjus gamybai, 3-4 kartus padidinti pelną, nuo Naujuosiu metu pradėjo veikti mūsų nenaudai. Jokie muitininkai ar priešankinių grioviai išilgai visos sienos nesustabdys norinčiu brangiai parduoti prekes, sakykim, Baltarusijos. Tą jau ir rodo Žemės ūkio produkcijos statistika, ypač gretimuose su Baltarusija rajonuose. Pirmosios blokados metu pagrindinė antiblokadienė priemonė turėjo būti gerokas kainų pakėlimas. Deja, pirmoje vyriausybė sėdėjimo nepadarė. Šiuo metu situacija daug sunkesnė. Be abejo, ir dar galėtume užsukti dar viena infliacijos spirale, didindami kainas (kad ir iki Lenkijos kainų lygio) ar atlyginimus, bandyti pakreipti nevaldomus procesus savo naudai. Tačiau, žinant, kad viena po kitos buv. sovietų respublikos išsiveda apsaugos priemones savo rinkai - kuponus, aišku, kad neatlaikysime atsilaikinantių rublių spaudimo. Antra vertus, jau dabar dėl kainų masto pasikeitimų

pritruksta grynujų rublių atlygiui mams moketi ir valiutai supirkti. Todel atrodo, kad vienintelis galim sprendimas - savų pinigų išvedimas, čia gausybė problemų, beje, vien jau baigia išsišpręsti: bijojome įsiuvioti savus pinigus, vengdamis nauj blokados, bet, atrodo, blokada vien tiek pajusime. Be to, ne pamirškime, eidami į rinką ir norédami tūkstančius dirbo. 1953 m. gegužės 1 d. bunkeris, kuriame buvo J. Žemaitis, M. Ziliūtė ir Palubeckaitė buvo apsuptas, visi ten buvę partizanai įmigdyti migdomosioms dujomis suimti.

<p

1992 m. vasaris

TREMTINYS

3

Ponia Ona Stulginskienė prisi menu nuo 1941 m. velyvo rudens, kai apsigyvenome mūsų trėmimo vietoje Komijos Kortkeroso miško kirtimo įmonės gyvenvietėje Terebėjuje, lagerio žargonu visada vadintoje pirmuoju "učastku". Gerai prisi menu stamboką moterį, vilkinčią kaimišku milo sijonu, ramia, geraširdę, lėtą, tikrą lietuvių tetą. Ponia Stulginskienė buvo vyresnio amžiaus ir, atrodo, greit pasiliogojo. Gal dėl to ji nebuvu varoma prie pagrindinių darbų.

O.Stulginskienė ir S.Mongirdienė, buvusios kaimynės Kretingos apylinkėse, vienišos moterys, visa trėmimo laika, kol 1954 m. atvyko A.Stulginskis, gyveno kartu, viena kitą remdamos. (Sofija Mongirdienė-Kentraitė, trėmimė Komijos ASR išbuvo iki 1958 m. Jos vyras Vytautas Mongirdas ir tėvas Jonas Krenta, buvę Rešiotų lageriuose kartu su A.Stulginskui, abu ten žuvo. Vyresnysis V.Mongirdo brolis J.Mongirdas - tai studentas Mongirdas, dalyvavęs pirmame vaidinime Palangoje 1899 m. Jis taip pat su šeima 1941 m. buvo ištremtas į Altajaus kraštą, rodos, ten mirė. 1941 m. žiemą, sudegus barakui, p.Mongirdienė apsigyveno pašiūrėje prie garaso. Tą pašiūrę gerai atsimenu: tokia tik Rusijoje ir pamatyti. Lyg būda, lyg menkutis tvartukas. Kad būtu šilčiau, pamatai apkasti žemėmis. Tiksliau, ne pamatai, o

potvyniai buvo tikra Dievo rykštė. Vanduo užliejo ir p.Stulginskienės trobelę. Atsimenu, kad į karą pabaičiai abi ponios persikėlė gyventi į namelį ties naftos base. Tai apie 0,8 km nuo gyvenvietės, vieta nuošalį. Žiemą moterys jau nebepajegdavo išlaikyti eketės ir vandeniu tirpindavo sniegą. Toks vanduo - tarsi distiliuotas, išplauna iš organizmo druskas ir griauna sveikatą. Gal dėl to p.Stulginskienė nuolat sirgo. Man rodos, kad P.Stulginskienė kurį laiką net nedirbo, gaudavo invalido kortelę (250 g duonos) ir tik karui baigiantis pradėjo dirbtį telefoniste.

1954 m. aš baigiau Syktyvkare technikumą ir grįžau į savo "gimtajį" rajoną - gavaus paskyrimą dirbtį Kortkeroso mišku kirtimo įmonės garažo mechaniku. Cionai beveik tuo pačiu metu priimamas dirbtį komendantui sandėlininkui A.Stulginskis (faktiškai jis dirbo garažo sargu). A.Stulginskis darė užsisklendusio, paskendusio savo mintyse žmogaus išpūdį, buvo nekalbus ir rūstokas, su pašina garažo publiką menkai bėdavo. Jo prezidentavimą Lietuvoje aplinkiniai žmoneliai savaip aiškino, sakydami: "Tai Lietuvos caras".

Pamenu, p.Stulginskis sakési kaijės keturiuose Rešiotų apylinkų lageriuose. Organizuodamas Atminimo paminklo statymą žuvusiems Rešiotų lageriuose (pastatytas 1989 m. liepos mén. greta lagerio Nr.7, kur

daiktą - virvę atsidėkosias. Taigi A.Stulginskio būta ir lageryje Nr.7.

A.Kryžanauskas savo atsiminimuose "Už ka?" mini, kad sutikes 1945 m. A.Stulginskį jėgų atgavimo (vėliau atsirado ir tokį) lageryje prie Nižnij Ingasho kaimo. Nižnij Ingashas yra tų apylinkų rajono centras, apie 40 km į vakarus nuo Rešiotu, prie Transsibiro magistralės. Na, o ketvirtasis lageris galėjo būti speciaus paliegiamu ir senelių lageris Nr.1 prie Prochladnoje kaimelio, apie 12 km į šiaurę nuo Rešiotu, arba žemės ūkio legeris "Komendantskij" pačiuose Rešiotuose. Ten buvo laikomi silpnieji, dirbant lengvesni darbai, galima buvo "sukombiniuoti" papildomo maisto ir šitaip išlikti gyvam. Tuose lageriuose A.Stulginskis iškentėjo visus atseiketus 10 metų. O kai atejo laisvės valanda, buvo igrūstas į vadinamąjį Stolypino vagoną ir išvežtas - niekas jam nesakė, kur veža. Dabar žinoma, kad buvo nuvežtas į Vladimiro kalėjimą. Tiesioginio susiseikimo Rešiotai-Vladimiras, reikia manyti, nebūta. Tad, kaip iprasta, vežė etapais, per kalejimus. O kalejimai pakeliui tokie: Krasnodarsko, Novosibirsko, Omsko, Sverdlovsko, Gorkio, na ir Vladimiro, jei dar prieš tai į Maskvą nenuvežė. Keliauti Stolypino vagonuose ir stumdytis tranzito kalėjimuose - balsi kancia. Tai liudiju aš, taip keliau, tai vaizdžiai apraše A.Solženycinas knygoje "Gulago archipelagas".

Vladimiro kalėjime, kaip rašo prisiminimuose J.Urbšys, A.Stulginskis vietoj laisvės gavo dar... 25 metus! Galima įsivaizduoti, koks tai smūgis žmogui, koks pasityciojimas iš Temidės. Tai mirties nuosprendis. Tarp mūsų Kortkeroso "Lespromcho-so" lietuvių Komijoje pasklidė žinia, kad p. Stulginskienė gavo iš vyro nevilties kupiną laišką. Bet 1953 m. miršta "didysis tautų vadas ir draugas" Stalinas, ir 1954 m. rugpjūtis. A.Stulginskis, atkalėjės papildomus 3 metus, parkeliauja į Komiją, pas žmoną. Cia jis mūsų garaže dirbo sargu iki vasario mėnesio. Po to kartu su žmona persikelė į Pezmogo gyvenvietę (šiandien ji vadinas Adžeromu). Ten moterų lagerio pagalbiniai ūkyje A.Stulginskis gavo agronomo tarnybą. Lagerių uždarius (tuo laiku griuva gulago bastionai), dirbo agronomu darbų kitoje žinyboje.

Adžeromo gyvenvietėje gyveno tremtinių Voskresenskių šeima (du sūnūs ten palikę iki šiol). Senasis Voskresenskis turėjo 100 ha ūki Tinetilių kaimė netoli Kartenos, už ką atsėdejo Rešiotų lageriuose 5 metus. Voskresenskių šeima, motina ir trys vaikai, atvežti į Komiją, kaip stovi, baisiai skurdo. Oficialiai jie buvo išleisti pas jau laisvą šeimos galvą Lietuvon, bet 1951 m. vėl etapu atvartyti į Komiją, o Voskresenskis iš paslos pats atvėžavo. Tai, kaip buvo pasielgta su oficialiai iš tremties paleista Voskresenskių šeima, akivaizdžiai liudija apie vietinio saugumo Kretingoje savivalės galimybes.

Kur A.Stulginskis su Voskresenskių susipažino - Rešiotu lageriuose ar ankščiau Kretingo apylinkėse - nežinau, bet Adžerome jiedu dažnai sueidavo, bendraudavo. 1988 m. man ten lankantis, Voskresenskio sūnus sakė, kad ant Vyčegdos kranto tebestovė lūšnelė, kurioje Stulginskiai gyveno (žiūr. nuotrauka). 1955 metų vasarą A.Stulginskis buvo nurykęs Lietuvon aiškintis grįžimo galimybių, o 1956 m. pabaigoje sutuoktiniai grįžo į tėvynę visam laikui. A.Stulginskis iki pat senojo Voskresenskio mirties nuolatos jam rašydavo laikus. Lietuvoje kelis kartus bandžiau aplankyti A.Stulginskį, bet arba nerasdavau namie, arba šiaip atidėliodavau kitam kartui.

1969 m. rudeniop per trikdomo radijo užsiesi išgirdau "Amerikos balso" informaciją - Kaune mirė buvęs Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis. Stai kokie netiketi būna likimo vingiai....

Rimvydas RACÉNAS
VILNIUS

DÉKOJAME

p. Nijolei
Bagdžiūnienėi
iš Kanados
už piniginę auksą

UŽJAUČIAME

Gilaus liūdesio valandą nuoširdžiai užjaučiame "Tremtinio" literatūros redaktorę Onutę BALCYTIENĘ, mirus mylimam broliui.

LPKT sajungos darbuotojai

Seserys

Antanas ir Kotryna Railai gyveno gražiame Čerelių kaimo (Pagirių valsč., Ukmergės apsk.) vienkiemyste. Pirmoji dukra Joana baigė Veprių žemės ūkio mokyklą, vėliau buhalterijos kursus Kaune, dirbo buhaltere Pagirių bankelyje, vokiečių okupacijos metais - Krekenavos kooperatyve. Ištekėjo už S.Varčiūno, kuris kaip Lietuvos žemės ūkio mokyklos auklėtinis paskiriamas policijos viršininku Astrovą, vėliau - Kuršenuose. 1943 m. jis ir žuva nuo pasalūniškos sovietinių desantininkų, išmestų Kuršėnų apylinkėse, kulkos. 1943-ųjų rugpjūtėje Joana liko su trijų mėnesių sūnėliu. Antrą kartą rusams okupavus Lietuvą, Joana gyvena Ukmergėje, Troškūnuose. 1947 m. išteka už Algimanto apygardos partizanų vado Antano Slučkos-Saruno, partizanauja su juo Anykščių-Troškūnų apylinkėse.

Partizaninio gyvenimo kelią Joana rinkosi ne iš karto - nenorejo palikti penkiamečio sūnaus. Ukmergėje ji dirbo ryšininkę: parūpindavo kovojojams vaistų, tvarscių, popieriaus, drabužių. Troškūnuose nuolat susitikdavo su miško broliais, žinojo jų reikalus, padėdavo. Bet pagaliau paėmė ginklą.

Antrasis Joanos vyras buvo troškūnietis. Penki broliai Slučkos partizanavo Aukštaitijos miškuose. Antanas vadovavo Algimanto apygardai. Joana partizanaudama dažnai lankydavo tėvus, kurie slapsėsi nuo tremties Troškūnų apylinkėse. Jos sūnū tėvai ir augino. Šausmingai ji išgyveno jaunesnės sesers Zuzanos, taip pat partizanės, žuvimą.

Apie Joanos žuvimą aplinkybes papasakojo partizanų ryšininkė Jovaišaitė - paskutinė māčiusi ją prieš mirtį. Jovaišių vienkiemyste (Butiškėse, Anykščių raj.) nuo pat rusų okupacijos pradžios buvo partizanų bunkeris. Šeimoje buvo jaunų žmonių - du broliai ir dvi seserys. Jie talkino partizanams. Ne kartą stribrai, įtarinėjė ūkėjimą su partizanais (sodžiai stovėjo miške), suimdavo Jovaišukus, mušdavo, reikalaudami išdavystės. Neišdavė. Bunkeris buvo gerai įrengtas, juo naudojosi apygardos vadas. Sodyboje buvo užkastas partizanų archyvas.

1949 m. spalio 27 d., apie 11 val. ryto, Kauno saugumiečiai kartu su kariuomene įmėsė supti sodybą. Jovaišaitė prisimena, jog saugumiečiai po sodybą vedžiojo palapinsiaustė apdengė žmogų. Prieš dieną išdavikas enkavedistas Vytas Kučas padėjo sumiti partizaną Rūgštima. Enkavedistų rankose buvo ir partizanas Žilvitas. Nieko nesinori kaltinti iš ginklo brolių. Netgi tuo atveju, jei neišlaikė kančių... Kas žino enkavedistų tardymo pragara, tas nedrįs kaltinti kankinių... Joana-Neringa (toks buvo jos slapyvardis) su vyru Antanu-Sarunu susisprogdino bunkery - nepasidavė. Jų kūnus enkavedistai išsivežė į Kau-

Tą gražią rugpjūčio 2-osios dieną abi seserys, Joana ir Zuzana, lydinos dviem partizanų, Simonui girią į susitikimą su mama. Mamai pranešė, kad lauktu sartartoje vietoje. Ir jis laukė. Tyliai ošė Simonui girią medžiai, čiulbėjo paukščiai, žydėjo žolynai... Baltavo siaurutis takelis. Juo ateis duktros - motinos akių švie-

sa.

Ir staiga šūviai. Toje pusėje, iš kurių jos turėjo ateiti... Ir dar... Nečiulobėjo paukščiai, tamsu tamsu pasidarbė giriuje, žemėje ir danguje. Juoda juoda ir raudančios motinos širdyje. O miško gilumoj, mažoje aikštelytėje, enkavedistai spardė tris lavonus - dviejų vyrų ir jaunos mergaitės, taip pat ginkluotos, kaip ir šalia nukauti broliai partizanai. Joana pabėgo. Sužista.

Sako, Zuzanos lavoną nuvežė į Viešintas. Šiandien nėkas nežino, kur jis užkasta. Lietuvos žemė sugerbė jos kraują. Tačiau šiandien gyva partizanų dvasia. Ir niekada nebūs partizanta ir dviejų seserų iš gražaus Čerelių vienkiemio auka: jų gyvenimas atiduotas už Lietuvą.

Birutė RAILAITĖ-GRIŽIENĖ

IŠTIKIMAS LIETUVOS KAREIVIS

Vytautas Lapėnis

mén. 23 d., prasidėjus intensyviams vyrų gaudymui į sovietinę kariuomenę, V.Lapienis išėjo į mišką partizanauti. Svedas apylinkėse kurėsi pirmieji partizanų būriai. Jiems vadovavo vėliau pagarsėjęs partizanas Antanas Slučka-Sarūnas. Vienas iš būrio vadų buvo Vytauto giminaitis Lapėnis-Sermukšnis. Pas jį ir pradėjo savo kovos kelią Vytautas Lapėnis-Uosis. Būryje buvo apie 40 vyrų, tačiau greitai jų susirinko keli šimtai.

Pirma žiema neįprastomis sąlygomis buvo ypač sunki. Gyveno miške, bunkeriuose. Daug kartu teko sudurti su priešu, ruostti pasalas, pulti ir bėgti, kautis, nors atrodė, kad išgelbėjimo jau nėra. Per penkerius partizanavimo metus daug sunaikinta priešu, daug žuvo ir draugų. Ypač sunkūs buvo 1949 metai. Uosis pasiskiriamas aštuonių partizanų būriu vadav. Būrys priklausė Kestučio kuo-pai, Algimanto apygardai, Sarūno rinkinieui. Dabar reikėjo atsakyti ne tik už save, bet ir už būrio kovotojus. O pavoju labai padaugėjo. Saugumas buvo priverstas slapytis. Brolių padedamas, Simonui giriuje išsikasė keli bunkerius ir kaupė ginklus kai-

Gilaus liūdesio valandą nuoširdžiai užjaučiame "Tremtinio" literatūros redaktorę

Onutę BALCYTIENĘ,
mirus mylimam broliui.

1992 m. vasaris

TREMTINYS

4

Ir jū neužmirškim

Viena iš tokų vietų yra Mordovijos lageriai. Konkrečiai - 7-as lageris Sosnovkoje; viršininkas tuo metu ten buvo papulkinkis Kolomycevas.

1958 m. mirusiemis tame lageryje buvo užrašoma raidė G. Trečiąjį šios raidės numerį (G-3) gavo lietuvis Stepas Grunskis, didesnę gyvenimo dalį praleidęs įvairiu valstybių kalėjimuose. Kalino jį lenkai, neglöstė vokiečiai, pribaigė bolševikai.

Penktuoju numeriu (G-5) paženkintas lietuvis Juozas Indziulevičius, telšiškis, gimęs apie 1916-1917 m. Kalino jį vokiečiai, estafetę perėmė rusai. Kalėjo Vorkutoje, Mordovijoje. (Tremtyje gyveno jo motina ir sesuo.)

Sielos gilumoje tikėjome, kad Lietuva dar prisikels, dar ieškos savo vaikų, tad kiekvienam ant krūtinės paslėpm̄ po bronzinę lentelę su trumpais duomenimis.

Šios kapinės (jei dar nesunaikintos) buvo prie pat geležinkelio, apaugusios medžiais.

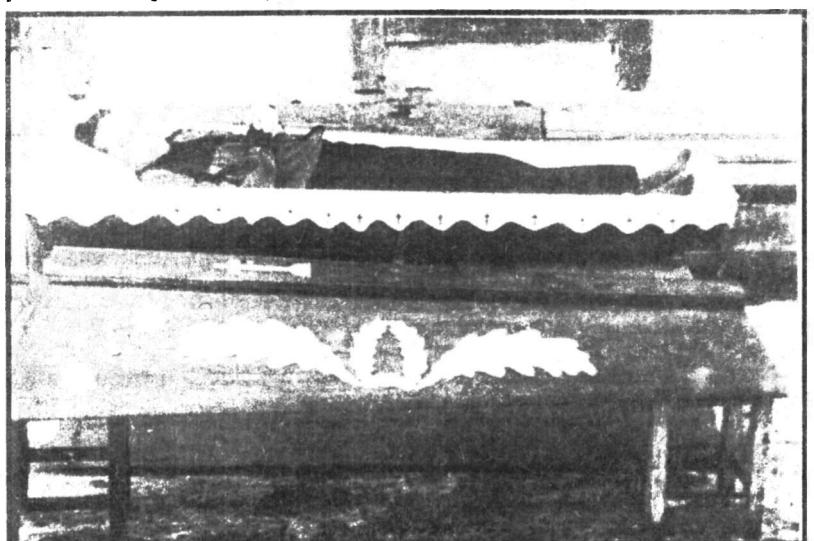
Jei kas žinot kokį lietuvio kapą ar turit nuotrauką, atsiliepkite - parašykite į "Tremtinio" redakciją.

Iš savo archyvo išdedu dvi nuotraukas: vienoje - J.Indziulevičiaus priē pat mirti, kita - jau karste 1958 m. balandžio mėnesį.

Balys JUKNEVIČIUS

Paskutiniu metu iš pelkių, šulinų, raistų atkasta daugybė partizanų, iš tremties vietų parvežta nemala tremtinių palaikų o tūkstančiai tūkstančiai, kuriuos priglaudė gulagai, tebeguli ten. Daugumos jų nebesugražinti, nes nebėra kapų, nebėra žmonių, tuos kapus supylusių.

Taciū dar esama vietų, kur kapai ir kas ten palaidota, yra žinoma.

SKELBIMAS

Skelbiame paverdes rezistencijos dalyvio pažymai gauti: Liudas Belickas, veikės Ukmurgės raj.; Vytautas Šaltenis, veikės Kauno raj.; Albertas Martinkus, Žemaičių apyg.; Alfonsas Žaldokas, veikės Panevėžio raj./sukilielių būryje/; Juozas Sakalauskas, veikės Šiaulių raj.; Zagarės apyl.

Atsiliepimus prašome siųsti LPKT sajungos tarybai.

IVYKIAI

UTENA. Sausio 18 d. įvyko metinė politinių kalinių ir tremtinių sajungos skyriaus konferencija. Atvyko svečiai: Aukščiausiosios Tarybos deputatai A. Svarinskas, N. Ambrazaitytė, S. Saltenis, A. Miškinis.

Sventė prasidėjo iškilmingomis šv. Mišiomis, kurias aukojo už žuvusius tremtinius ir politinius kalinius monsinjorai kun. A. Svarinskas. Pirmiausia buvo pašventinta Sajungos vėliava. Giedėjo N. Ambrazaitytė.

Po šv. Mišių didelis buvusių tremtinių, politinių kalinių būrys patraukė į miesto kultūros rūmus. Konferencija pradėjo Sajungos skyriaus pirmininkas Vincas Bliznikas.

Keturims rezistencijos dalyviams A. Svarinskas įteikė apdovanojimus.

Ataskaitinį pranešimą padarė Sajungos Utėnos skyriaus pirmininkas V. Bliznikas, revizijos komisijos ataskaitą perskaite V. Anglinskienė. Kalbėjo svečiai A. Svarinskas, N. Ambrazaitytė ir kt. Išrinkta Sajungos skyriaus taryba. Pirmininku vėl išrinktas V. Bliznikas.

M. SPRINDYS

Redaktorė Vanda PODERYTĖ,
lit. redaktorė Danutė BARTULIENĖ,
techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530

Printa iš mokslinės "MEDEI ELEKTRONI" spausdino "Alyro" spauduvė Kaune. Vtauto nr. 25. Ofsetinė spauda. 1 sp. lankas. Tiražas 10.000. Užs. Nr. 3493

ATSILIEPKITE!

Juozas ŠEPIKAS mirė 1953 m. kovo mėn. Krasnojarsko kr., Tasejėvo apyl. Palaidojimo vietas ir kartu su Šepiku šeima tremty buvusių ieško ŠUŠINSKIENĖ, 5110 Radviliškio raj., Seduva, Panevėžio 26-7.

Antanas LAPIENIS, Juozo, g. 1912 m. Rokiškio apskr., Svėdasų valsč., Galvydžių km. Partizanas, slapyvardis Pempė. Veikė Utėnos apskr., Vytauto apyg. Apie 1951-1952 m. NKVD jį suėmė ir sušaudė. Buvo iškovos draugų ir ką nors daugiau apie jį žinancių, taip pat ir užkasiomo vienos išėško Liucija LAPIENYTE, Vilnius, P. Vileišio 21-10, tel. 744892.

Antanas KIELA, Juliaus, g. 1920 m. Panevėžio apskr., Juostininkų km. 1941 m. birželio mén. NKVD jį suėmė Raguvos turguje už tai, kad grojo armonika. Manoma, kad kalėjo Panėvėžio kalėjime. Kartu kalėjusių, mirties aplinkybes ar užkasiomo vieta žinancių išėško Liucija LAPIENYTE, Vilnius, P. Vileišio 21-10, tel. 744892.

1950-1953 m. atlikau bausmę Sachaline, prie Kirovo miestelio. Ten buvome trys lietuvių politiniai kalinių - aš, Antanas Rumša ir Jonkaitis, buvęs partizanas, devyniukmetis iš Klaipėdos. Jonkaitis į Lietuvą turėjo grįžti 1954-1955 m. Norėčiau jį susirasti. Atsiliepkite: Klaipėda, Lūšų g. 3-6.

Jonas GUDONIS
(buvo slapyvardis Liktoravičius)

PO TO, KAI RASEME

Pabėgimas

I Palemono mane atvežė 1947 m. pavasarį. Dideliame būryje moterų politinių kalinių buvo nemaža ir kriminalinių. Po mėnesio atvyko dar vienas etapas vyru politinių kalinių. Per vasarą dirbome plėty fabrike, kitas moteris vežė į durpyną štabeliuoti durpių. Rudenį, lapkričio mėnesį, surinko politinių kalinių, gavusius didesnes bausmes, susodino į mašiną ir išvežė į Vilnių, o iš ten - į Sibirą.

Kai mus išvežė iš Palemono, tos pačios dienos vakara, 19 val. politiniai kalinių, jauni vyrai, surengė pabėgimą. Pabėgimas buvo nesėkminges: atrodė, kad trys vyrai pabėgo, kitus sugavo, o trys žuvo. Jų žiauriai išniekinti kūnai buvo pamesti prie valgyklos durų.

Man atrodė, kad, statant Palemonė paminklą, galėjo ir jū pavardes išrašyti. Nejaugi gyventojai pamiršo tą šiurpų įvykį?

Dėkoju redakcijai, padėjusiai rasti mano likimo draugę Ireną Baranauskaitę.

Onutė ŽIČKUVIENĖ

Ištikimas Lietuvos kareivis

(Atkelta iš 3 psl.)

Padažnėjo išdavysčių. Antai Tarzanui išdayus sunaikinta keletas bunkerų. Žuvo apie 30 partizanų. Tik per laimingą atsitiktinumą gyvas liko Uosis su savo būriu.

Viena 1950 m. žemos naktį (o ta žiema buvo ypač šalta), grįždamis iš užduoties, Uosis vyrų gerokai sušapo ir apsistoję pas ūkininką išsidžiointi rūbus, pailsėti. Pradėjus švistą, pasirodė rusai. Bėgti buvo vėlu. Keturi vyrai, narsiai nubloškę priešas, kas per langus, kas per duris metėsi į lauką. Rinktinės vadu adjutantas Jonas Lapenės-Jokeris spėjo nutverti arkli ir raitas nulėkė per laukus, tačiau už koks kilometro buvo nušautas. Jonas Stukas-Jaunutis žuvo tuoju pat. Uosis su Špoku (Petru Černiumu) atsiaudydami traukėsi. Spaudė šaltis, rankos taip sušalo, kad neįstengė pakeisti apkabos. Sužeistas į koja, Uosis parkrito. Tik dabar pamatė, kad abiejų rankų pirštai pabarė. Šiaip taip pakilės traukės toliau. Šalia, taip pat sužeistas, éjo Spokas. Vienoje sodyboje pamatė į roges pakinkytus arkliaus, sėdo ir nuvažiavo. Važiuojant per Šnedekšos upę, ledas lūžo, arkliai ir roges atsidūrė po ledui, partizanai vos spėjo iššokti. Užbėgę pas ūkininką, gavo pirštines, kepure, šiokius tokius kailinius, arklį su rogiu ir laimingai pasiekė Čivorių kaimą, kur buvo Spoko bunkeris. Cia pajuto, kad jų abiejų rankų pirštai visai nušalė. Kiek begydė, niekas nepadėjo. Pirštai išspūtė, pajuodo.

Vieną vakarą šeimininkas, kurio sodyboje buvo bunkeris, vyrus pavainišo kava. Po tos kavos jie... pabudo Kupiškyje, tardytojo kabinetu.

Baigesi kovų laikotarpis ir prasidėjo kančią. Tardytojai mušė, laužė sužalotus pirštus, stengdamiesi išgaudi jiems rūpimas žinias. Už pirštų gydymą būtų reikėjė mokėti išdavyste.

V. Lapenės buvo nuteistas 25 m. kalėjimo. Kalėjo Celiabiensko, Irkutsko, Vladimiro kalėjimuose. Vėliau kalėjimą pakeitė Mordovijos lageriai. I Lietuvą grįžo 1965 m. ir, kad išvengtų tolimesnių persekiojimų, iškure atokiau nuo savo krašto - Kazlų Rūdoje.

Papūtus gaivesniams vėjams, atsikurus Saulių sajungai, tuoju pat į ją išstojo, aktyviai dalyvavo visose Atgimimo akcijose.

Toks buvo jis - tylus, kuklus, bet ryžtingas, nepailstantis kovotojas už tėvynę Lietuvą, partizanas, šaulys, Lietuvos kareivis - Vytautas Lapenės-Uosis.

Tebūnie lengva jam Lietuvos žemelė, o jo Tėvynės meilė tebūna vienam mums pavyzdys.

Balys ULEVIČIUS

Teisės mokslų daktarė Liof-Aleksandravičienė (kilusiai iš Kauno apskr., Garliavos miestelio, dabar gyvenančiai Vokietijoje).

Mano sesuo Onutė Valaičytė, 1947 m. kalėdama Kauno saugume, o vėliau kalėjime (A. Mickevičiaus g.), jautė nuoširdžią Jūsų globą. Norėčiau pareikšti Jums giliausią pagarbą ir padėką. Kilniu, motinišku rūpestingumu padėjote ir man nepražūtī.

Aldona VALAIČYTĖ-JANUŠKEVIČIENĖ (buvo politinė kalinė)

TREMTINYS

1992 m. vasario 5 d. Nr. 3(60). SL 289.
Kaina 60 kap. Prenumeratoriams 50 kap.

Redakcija: Liudas DAMBRAUSKAS, Algirdas MARKŪNAS, Natalija PUPEIKIENĖ, Dalia KUODYTĖ, Juozas ENČERIS, Alfredas SMAILYS